PATTERNS OF DIFFERENCIATION IN THE CREATION OF THE TOPONIMY ON THE UPPER SUCEAVA VALLEY

Livia Veronica Ghiaţău
PhD Student, "Ştefan cel Mare" University of Suceava

Abstract: This communication will follow the differentiation of the toponyms from the Upper Valley of Suceava, which have opposite elements in the structure, identifying the position of a place to another place, the shape or aspect, the age of the settlement, the attributes of the place, considering that these toponyms with terms in opposition located in the same geographic area. We have in mind the linguistic reality that the inhabitants of the Upper Valley of Suceava had at their disposal and used all the means of denominational denominations existing in Romanian, adapted to new economic, social or political conditions, sometimes taking the words from the languages of the nationalities set up on these places to make better communication with them. But, however, the toponymy was preserved eminently Romanian despite some foreign forms, with circulation especially in the local language.

Keywords: toponyms, denomination, linguistic models, speech.

Preambul

În general, specialiştii consideră că toponimele se referă, în mod special, la prezenţa unor populaţii care reprezintă factorul activ în utilizarea, dar şi în crearea denumirilor pentru reperele geografice cu care acestea intră în contact. Întrucât acest contact poate fi direct sau indirect, în sensul că, de la o populaţie locuitoare au fost împrumutate ori preluate, uneori chiar şi prelucrate sau adaptate, numele de locuri înconjurătoare, toponimia actuală, după cum am reuşit să o notăm de la informatori, comparată şi cu toponimele mai vechi, culese din documentele existente în primării, în arhive sau în dicţionare, reprezintă un aspect al vieţii acestor oameni în evoluţia sa istorică. În acelaşi timp, toponimia înregistrată de noi reprezintă şi limba vie a oamenilor din acest areal geografic.
Din perspectiva criteriului morfologic, toponimele înregistrate de noi pe *Valea Superioară a Sucevei* pot fi analizate, mai întâi, după formă, adică toponime alcătuite din doi termeni sau toponime formate din trei sau mai mulţi termeni. Urmărind toponimele din perspectivă morfologică, putem spune că termenii antonimici se întâlnesc mai mult la clasele morfologice:*Substantiv + adjectiv*; *Prepoziţie + adverb*; *Toponim + locuţiunea adverbială.*

I. Soluţii şi modele de diferenţiere în toponimia locală

Analiza toponimelor înregistrate în urma anchetelor de pe *Valea Superioară a Sucevei* evidenţiază faptul că multe dintre acestea s-au format pe baza unor modele de diferenţiere, fie utilizându-se determinaţii de tipul *sus ~ jos, mare ~ mic, deal ~vale* sau *noi ~vechi*, fie folosind capacitatea generoasă a lexicului limbii române de a crea termeni augmentativi ori diminutivi prin derivarea cu sufixele specializate în acest sens. Ca urmare, în cele ce urmează, am optat pentru o analiză mai detaliată a toponimelor care, în urma procesului de polarizare, au fost diferenţiate astfel.

În acest context, vom încerca să răspundem şi la întrebarea cu privire la necesitatea acestei opoziţii, în general, în crearea toponimiei româneşti şi a toponimiei din zona noastră, în special. Pentru aceasta, mai întâi, este necesar să amintim că toponimele au un conţinut determinat „de termenul corespunzător clasei de obiecte, articulat, şi un atribut incluzând

BDD-A28622 © 2018 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:19 UTC)

acele asociații care permit identificarea obiectului clasei respective”[1]. Dar aceste asociații care se admit reciproc nu se și diferențiază, în sensul că pot coexista și independent, cum ar fi cazul toponimelor *Dealu Huluba* și *Huluba*, care denumesc același reper topografic. Mai mult, o cercetare a toponimelor mai vechi, atestate și în documentele istorice, confirmă faptul că se pot stabili câteva *tipuri de determinare* care să implice și *grade de abstractizare* diferite. În acest sens, Dragoș Moldovanu, consideră că primele toponime confirmă *localizări* prin propoziții, având și funcția unei „cvasi-definiții” prin care se reflectă o fază incipientă de toponimizare[2]. Faza finală de toponimizare este realizată prin sintagme toponimice, fie analitice, fie sintetice cu un determinant în cazul genitiv sau în cazul nominativ. Situațiile explicate mai sus, în conformitate cu ideile și analizele toponomastului ieșean, impun și amintirea definiției sistemului toponimic, care este constituit din „ansamblul procedeelor utilizabile într-o limbă dată pentru actualizarea funcției denominative”[3]. Din această definiție, pe lângă alte înțelesuri ale ei, remarcăm, în acest context, necesitatea actualizării continue a numelor de locuri și, implicit, necesitatea polarizării și a diferențierii toponimice.

În acest sens, vom prezenta structura câmpului toponimic creat în jurul unui oiconim:

BRODINA (oiconim)

I.*Dealu Brodina*, oronim (prin polarizare):
I. a.*Pădurea Brodina*, fitonim (prin diferențiere);
I. b.*Poiana Brodina*, fitonim (prin diferențiere);

II.*Pârâul Brodinei*, hidronim (prin polarizare):
II. A.*Pârâul Brodinioara*, hidronim (prin diferențiere);
II. A. a.*Pădurea Brodinioara*, fitonim (prin polarizare);
II. A. b.*Țarina Brodinioara*, hyleonim (prin diferențiere);

III.*Brodina de Jos*, oiconim (prin diferențiere);

IV.*Brodina de Sus*, oiconim (prin diferențiere):
IV. a.*Țarna Brodinei*, hyleonim (prin diferențiere);
IV. b.*Drumul Brodinei*, hodonim (prin polarizare).

II. Toponime formate cu determinații «(*de*) *Sus* ~ (*de*) *Jos*»

Astfel de situații au fost înregistrate pentru oiconimele *În sus~ În jos* (satul *Bilca*); *Brodina*: *Brodina de Sus ~ Brodina de Jos*; *Costileva*: *Costileva de Sus~ Costileva de Jos*; *Horodnic*: *Horodnicul de Sus ~ Horodnicul de Jos*; *Hrițasca*: *Hrițasca de Sus ~ Hrițasca de Jos*; *Vicov*: *Vicovu de Sus ~ Vicovu de Jos* dar și *Vicovul de Sus ~ Vicovul de Jos, Vicov de Sus ~ Vicov de Jos, Jicovul de Sus~ Jicovul de Jos*sau*Gicovul de Jos*. La fel, aceiași determinanți sunt utilizați pentru a construi și alte tipuri de toponime, cum ar fi: *Cutul de Sus ~ Cutul de jos*; *Jităria de Sus ~ Jităria de Jos*;*Toloaca de Sus ~ Toloaca de Jos*; *Valeade Sus ~ Valea de Jos, În Sus ~ În Jos*, reprezentând părți ale unor sate, cătune sau cuturi.

Toate aceste oiconime creează o anume simetrie prin diferențierea termenilor, spre deosebire de tipurile de oiconime care apar doar într-o variantă asimetrică, cu o formă unică,

[1] Dragoș Moldovanu, *Teoria câmpurilor toponimice* (*cu aplicație la hidronimul MOLDOVA*), Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2010, p. 13.
[2] Sau o „fază pretoponimică”, de tipul „mănăstirea care este la *Moldovița*” (anul 1490, după care urmează o *perifrază toponimică*, prin care este eliminat verbul, cum ar fi „Mănăstirea de la *Moldovița*” (anul 1434); cf. *Ibidem*, p. 14.
[3] *Ibidem*, p. 15.

BDD-A28622 © 2018 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:19 UTC)

cum ar fi: *Cornul de jos, Ţara de Sus* sau chiar *Moldova de Sus*, în care putem doar presupune că termenul de referinţă este fie „Cornul", „Ţara" sau „Moldova" şi nu neapărat una dintre structurile de localizare în spaţiu „de jos" ori „de sus".

În acest cadru, vom remarca şi că unele dintre aceste toponime create prin diferenţiere, s-au format şi cu ajutorul unor termeni entopici, precum *jităria, toloaca, valea*, reprezentând o descriere mai exactă a locurilor denumite. Pe de altă parte, cele două toponime *În Sus ~ În Jos* sugerează, nu numai cadrul geografic al zonei, cuprinzând dealuri şi văi, ci şi poziţia *din jos* sau *din sus* a locurilor denumite care fac parte din aceeaşi localitate *Brodina de Sus*. În acest sens, am evidenţia şi toponimul *Capela de sub Zubrâu*, determinantul *Zubrâu* identificând fie *Dealul Zubrâu*, fie cătunul *Zubrâu*, situat pe acest deal.

III. Toponime formate cu determinanţii «*Mare ~ Mic(ă)*»

Pentru situaţia oiconimelor, dar şi a altor toponime, hidronime sau oronime, formate cu ajutorul determinanţilor *mare~ mic, mică*, am înregistrat următoarele situaţii: *Alunişul*:*Alunişul Mic~ Alunişul Mare*,*Bilca*: *Bilca Mare~ Bilca Mică* şi *Kleine Bilka*; *Laza Mare~ Laza Mică*; *MăguraMare~ Măgura Mică*; *MeseleMari~ MeseleMici*; *FânaţulMăgura Mică~ FânaţulMăgura Mare*, *Toncheiul Mare~ Toncheiul Mic* (pârâu); *Preluca Mare* („Prelusch mare"), *Preluca Mică* şi chiar *Preluca din Mijloc*, ultima formă indicând poziţia acesteia între primele două; *Rotundul Mare* (munte) ~ *Rotundul Mic* (munte), *Zapodia Mică~ Zapodia Mare* (parte a *DealuluiIacobasa* din satul *Frătăuţii Noi*). La fel şi unele variante scrise, înregistrate şi în hărţile vechi austro-ungare, de tipul «Cornowa Mare», «Cornova Mică» sunt edificatoare în sensul respectării principiului simetriei în denominarea toponimelor. Alte nume topice, nesimetrice, dar care utilizează determinaţii amintiţi, sunt cele care denumesc ape, dealuri, poieni sau chiar sate, precum: hidronimele *PârâulBilca Mică* şi *Pârâul Remezeul Mare*, oronimele *Obcina Mare*, „*Undiu Mare*", oiconimele *Satu Mare*, *CâmpulMare*(şi „Kimpomare"), *Sălaşul Mare*[4] (ar putea fi actualul *Săcaşul*) şi fitonimul *Poiana Mare* sau *Drumu Mari*, *Podul Mare*. În astfel de situaţii, elementele de referinţă ar putea fi *Pârâul Bilca*, *PârâulRemezău*, *Obcina*, având funcţii de nume topice ale unor forme de relief, sau *Câmpul, Satul, Sălaşul, Drumul* şi *Podul* ca termeni entopici prin care au fost identificate reperele toponimice corespunzătoare, adică un anume *câmp, sat, sălaş, drum* ori un *pod*.

Prin urmare, observăm că şi pentru aceste toponime au fost utilizaţi nu numai determinanţii specifici pentru crearea unei simetrii denominative, ci şi, cel puţin pentru oronime, o serie de termeni entopici ori apelative geografice care descriu configuraţia şi natura elementelor identificate, cum ar fi: *laza* („teren despădurit pentru agricultură sau păşunat; din. ucr. *laz*"), *măgura, preluca* („poiană în pădure, între munţi, între dealuri, pe valea unei ape; din. ucr. *pryluka*"). Tot aici, remarcăm şi situaţia numirii celor doi munţi, utilizându-se un entopic prin care să fie indicate caracteristicile formei, *rotund*.

IV. Toponime formate cu determinanţii «*deal ~vale*»

Pentru situaţia utilizării determinanţilor *deal~ vale*, au fost înregistrate mai puţine nume topice, cum ar fi *Biserica din Deal~ Biserica din Vale*; *La Deal~ La Vale*; *În Deal~ În Vale*, *Livada pe deal~ Livada pe vale*, în care este prezentă simetria toponimică, dar şi*Preluca de la Deal*, ca variantă asimetrică, şi *Preluca din Deal*. Tot aici, pot fi încadrate şi oiconimele *Hlinoasa pe Deal~ Hlinoasa pe Vale*, cu precizarea că acestea reprezintă două din cele patru părţi ale satului actual *Vicovul de Sus*, alături de *Hlinoasa Plai* şi *Hlinoasa Ţigani*. Facem precizarea că numele topic este format pe baza hidronimului *Hlinoasa*, identificând un pârâu care izvorăşte din Ucraina şi se varsă în *Pârâul Cireşului*. Prin polarizare toponimică, cu

[4] Cf. şi Ion Aflorei, *op. cit*., p. 131.

BDD-A28622 © 2018 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:19 UTC)

hidronimul *Hlinoasa*, înregistrat, în anul 1939, de Nicolai Grămadă[5], în Arhiva Prefecturii Rădăuți, s-au format *ȚarinaHlinoasa*, consemnată într-un document cadastral de la începutul secolului al XIX-lea, existent în Arhiva Tribunalului Rădăuți[6], și actualele oiconime prezentate mai sus, ca și *Bahna Hlinoasa* sau *Dâmbul Hlinoși*. De asemenea, amintim faptul că Nicolai Grămadă a considerat că acest toponim sugerează calitatea solului, format din *lut* sau din *humă*[7].

V. Toponime formate cu determinanții «*Noi ~Vechi*», «*Nord ~Sud*» și «*Față ~Spate*»

Cu ajutorul determinanților *vechi~ noi*, au fost înregistrate doar oiconimele *Frătăuții Vechi ~ Frătăuții Noi*, două nume de sate care apar în documente încă din secolul al XIV-lea. Astfel, în acest context, se cuvine să facem precizarea că satul *Frătăuții Vechi* avea, la începutul secolului trecut, numele *Frătăuțiul-Vechiul-Nemțesc*, fiind o comună rurală din districtul Rădăuți, lipită de o altă comună rurală numită *Frătăuțiul-Vechiu-Românesc*, care era „așezată pe malul drept al fl. *Suceava*, între *Andrasfalva* și *Gălănești* și în fața *Frătăuțului Nou* (s. n.)”[8], care se afla pe malul stâng al *Râului Suceava*. Un alt toponim, diferențiat prin adjectivele *nou* și *vechi*, a fost înregistrat în satul *Gălănești*: *Podul Nou~ Podul Vechi*.

Pe lângă aceste toponime simetrice au fost înregistrate și o serie de toponime pentru care polarizarea s-a realizat prin diferențiere, în sensul că doar unul dintre cele două adjective, *nou* sau *vechi*, diferențiază toponimul *secundar*, creat mai recent, față de toponimul *primar*: *Drumul nou* (satul *Bilca*); *Satul Nou* (com. *Frătăuții Vechi*); *Brădetul Vechi*, *Strada Drumul Nou*, *Ulița Drumul Nou*, (satul *Gălănești*);

Pentru o bună orientare, în funcție și de punctele cardinale, în satul *Putna*, au fost create toponimele *StrujinoasaNord* și *Strujinoasa Sud*, reprezentând numele actuale a două pârâiașe, toponime care, cu siguranță, sunt continuatoarele vechilor hidronime „*Pârâul Strujinoasa*, *Pârâul Strujina* («*Struschina*») și *Pârâul Strujinoasa Putnișoarei* («*Strischinasa Putnischora*»)”, extrase de Nicolai Grămadă dintr-o hartă cadastrală din anul 1783[9]. Tot aici amintim, având în vedere vechimea relativ mare a acestui toponim, și [Pârâul] *Strujinoasa*, reprezentând numele unuia dintre cele trei pâraie de mai sus, consemnat, în anul 1922, într-o hartă a Ocolului Silvic *Putna* și, mai târziu, în anul 1939, în unele documente din Arhiva Prefecturii Rădăuți[10].

Alte două nume topice interesante, diferențiate cu ajutorul determinanților *față* și *spate*, au fost înregistrate în satul *Frătăuții Noi*, unde, pentru denumirea părților ‘din față’ și ‘din spate’ ale *DealuluiIacobasa*, s-au creat toponimele *Zapodia Față* și *Zapodia Spate*, alături de celelalte nume topice polarizate în jurul oiconimului *Zapodie*, precum *Zapodia cu Furci*, *Zapodia Mare*, *Zapodia Mică*, *ZapodieHuci*, *Zpodia Fân*.

Concluzii

Din cele prezentate în cadrul cercetării noastre, putem să constatăm că toponimia minoră reprezintă o sursă de informații cu privire la trecutul îndepărtat sau mai apropiat, la modul de gândire al oamenilor care au dat numele de locuri. Ținând seama că toponimele sunt fapte concrete de limbă, acest fapt implică o cunoaștere și o recunoaștere a reperelor topografice identificate.

Analiza toponimelor de pe *Valea Superioară a Sucevei* reflectă câmpuri toponimice individualizate de locuitori. Aceste câmpuri toponimice sunt raportate la numele munților, al

[5] Nicolai Grămadă, *op. cit.*, p. 519.
[6] *Ibidem*, p. 518.
[7] Cf. și *Ibidem*, p. 101.
[8] Em. Grigorovitza, II *Dicționarul Geografic al Bucovinei*, Atelierele grafice Socec, București, 1908, p. 97.
[9] Nicolai Grămadă, *op. cit.*, p. 408-409.
[10] *Ibidem*, p. 410.

BDD-A28622 © 2018 “Petru Maior” University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:19 UTC)

dealurilor, al apelor, al așezărilor. Cercetarea noastră a scos la iveală creativitatea locuitorilor atunci când, raportându-se la toponimele vechi, construiesc altele noi. În acest sens, subliniem existența principiului morfologic, lingvistic și extralingvistic al toponimelor.

BIBLIOGRAPHY

BÎRLEANU, Ion-Horia, *Emigrări ardeleneşti la est de Carpaţi*. *Consecinţe lingvistice*, Editura Sedcom Libris, Iaşi, 1998.
BÎRLEANU, Ion-Horia, *Graiurile din Valea Șomuzului Mare* I. *Formarea numelor de sate*, Iași, Editura „Sedcom Libris", 1999.
BÎRLEANU, Ion-Horia, *Graiurile din Valea Șomuzului Mare* II. *Fonetica*, Editura Sedcom Libris, Iași, 2000.
BUREȚEA, Emilian N., *Contribuţii la studiul toponimiei româneşti*, Editura Universitaria, Craiova, 1994.
DRĂGUȘANUL, Ion, *Povestea așezărilor bucovinene*, Editura „Mușatinii", Suceava, 2010.
GONȚA, Alexandru I., *Satul în Moldova medievală,* Instituțiile, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
GRĂMADĂ, Ion, *DinBucovina de altădată,* Editura Casa Școalelor, București, 1926.
GRĂMADĂ, Nicolai, *Toponimia minoră a Bucovinei*, Îngrijirea ediţiei, studiul introductiv, bibliografia, notele şi indicele: Ion Popescu-Sireteanu, Introducere de D. Vatamaniuc, vol. II, Editura Anima, Bucureşti, 1996.
GRĂMADĂ, Nicolai, *Vechile peceți sătești bucovinene* (1783-1909), în „Codrii Cosminului", X, 1936-1939, Cernăuți, 1939.
IACOBESCU, Mihai, *Din istoria Bucovinei*. Vol. I (1774-1862), Editura Academiei Române, București, 1993.
IORDAN, Ion, GÂȘTESCU, Petre, OANCEA, D. I., *Indicatorul localităților din România*, București, Editura Academiei R. S. România, 1974.
IORDAN, Iorgu, *Dicţionar al numelor de familie româneşti*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983.
IORDAN, Iorgu, *Toponimia românească*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1963.
MOLDOVANU, Dragoș, *Teoria câmpurilor toponimice* (*cu aplicație la hidronimul MOLDOVA*), Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2010.
ȚUGUI, Pavel, *Bucovina-istorie și cultură*, Editura Albatros, București, 2002.

BDD-A28622 © 2018 "Petru Maior" University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:51:19 UTC)